

اصول طراحی اقامتگاه های روزانه سالمندان با رویکرد زنده واری^۱

هوتن ابروانی: استادیار دانشگاه، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان، ایران

houtaniravani@yahoo.com

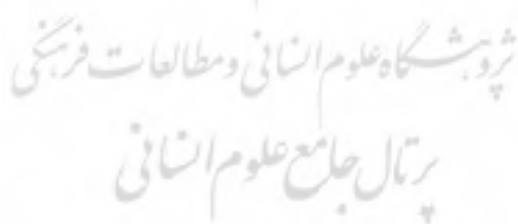
ندا زمانی^۲: دانشجوی دکترای تخصصی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، ایران

Neda.zamany@yahoo.com

چکیده

امروزه نقش و جایگاه سالمندان با توجه به هرم جمعیتی کشور از اهمیت قابل توجهی برخوردار است، و به طبع آن پیش‌بینی و مناسب‌سازی فضاهای معماری و شهرسازی از اولویت‌های اساسی برنامه‌ریزی شهری و معماری است. سالمندان با توجه به شرایط بیولوژیکی و روحی در فضای زندگی‌شان نیازمند به امکانات و تجهیزات متعددی هستند. بنابراین فضاهای معماری و شهرسازی نقش اساسی در زندگی فردی و اجتماعی سالمندان ایفا می‌کنند. این فضاها باید به گونه‌ای طراحی شوند که پاسخگو به بیشتر نیازهای سالمندی باشند، از این‌رو استفاده از رویکردها و چارچوب‌های نوین در فضاهای سالمندی می‌تواند در بالا رفتن کیفیت زندگی سالمندان مفید و مؤثر واقع باشند. در این پژوهش تلاش شده است با استفاده از چارچوب زنده واری، اصولی تدوین شود که به بیشتر نیازهای سالمندان پاسخ داده شود تا موجبات بالا رفتن کیفیت زندگی سالمندان به‌ویژه تعاملات اجتماعی آن‌ها فراهم شود. روش تحقیق این پژوهش توصیفی-تحلیلی است و برای جمع‌آوری اطلاعات از دو شیوه‌ی میدانی و کتابخانه‌ای استفاده شده است که بخش عمده‌ای از مطالعات از طریق مصاحبه با سالمندان و مشاهده و ویژگی‌ها و همچنین بررسی علائق و انتظارات آن‌ها از اقامتگاه‌های سالمندی به‌دست آمده است، یافته‌های این پژوهش حاکی از نقش پررنگ ضرورت تعاملات اجتماعی و لایه اجتماعی در زندگی سالمندان است و بر همین اساس در پایان و پیشنهادهایی برای طراحی فضاهای زنده وار در کاربری‌های سالمندی بیان می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: اقامتگاه‌های سالمندی-پایداری- چارچوب زنده واری-معماری-طراحی

۱ - این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده دوم تحت عنوان طراحی مجموعه اقامتی روزانه سالمندان در اصفهان با رویکرد زنده واری که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان انجام شده است.

۲-نویسنده مسئول

۱- مقدمه

انسان در تمامی مراحل زندگی خود نیازهای گوناگونی دارد که در این میان سالمندان با توجه به کاهش توانایی‌های روحی و جسمی به مراقبت و توجه بیشتر در تأمین نیازهایشان دارند. این افراد نیازمند به فضایی با امکانات و تفریحات متناسب باسن و روحیاتشان هستند. منظور از اقامتگاه‌های سالمندی در این پژوهش فضاهای هستند که فقط شامل خانه‌ی سالمندان نمی‌شود و تمامی فضاهای که پاسخگو به نیازهای سالمندان از جمله نیازهای خدماتی، رفاهی، فراغتی و پزشکی که قادر هستند به سالمند به صورت روزانه و یا به صورت شبانه‌روز ساعته خدمت‌رسانی کنند اطلاق می‌شود. طراحی این فضاها باید به گونه‌ای باشد تمامی ابعاد زندگی سالمند را پوشش داده و آمادگی ارائه کلیه خدمات متناسب با نیازهای سالمندان را داشته باشد تا حس امید، مشارکت و زندگی در آن‌ها تقویت شده نماید. در خصوص طراحی فضاهای سالمندان بر اساس شاخص‌ها و اصول پایداری و همچنین رویکردهای جامع‌نگر مانند زنده‌واری کمتر کاری انجام شده است و با توجه به سپری شدن بخش عمده‌ای از زندگی سالمندان و کامل بودن شرایط روحی و روانی آن‌ها لزوم توجه به رویکردی جامع‌نگر مانند زنده‌واری از اهمیت بالایی برخوردار است. تدوین شاخص برای ارزیابی پایداری در زمینه‌های مختلف موضوعی توسعه‌ی پایدار از جمله معماری از ضروریات اساسی دنیای امروز به شمار می‌رود. لزوم دستیابی به چارچوب‌های مرتبط با آن، به ضرورت نزدیکی به پایداری در همه‌ی زمینه‌های علمی و هنری گره‌خورده و اجلاس‌های متعدد با موضوع پایداری نشانی از اهمیت آن دارد.

مفهوم پایداری را می‌توان در نتیجه رشد و آگاهی نسبت به مسائل جهانی محیط‌زیست و توسعه دانست ریشه‌های اصلی پیدایش اصطلاح توسعه‌ی پایدار را می‌توان در دغدغه‌های مربوط به مصرف منابع غیرقابل تجدید، انرژی، آلودگی‌های محیط زیستی، از بین رفتن همبستگی‌های اجتماعی و عدم تعادل در طبیعت که منجر به نابودی موجودات زنده و از جمله انسان شده، پیگیری نمود. زنده‌واری چارچوب نوینی در معماری است و مباحث معماری پایدار را شامل می‌شود که بر حضور انسان و نقش آن در معماری تأکید بیشتری دارد. به عبارت دیگری می‌توان گفت چارچوب توسعه‌ی زنده‌واری دربرگیرنده اهداف و تعاریف و اصول توسعه‌ی پایدار نیز می‌باشند. اگر معماری در مسیر توسعه‌ی زنده‌واری قرار گرفته باشد بدین معناست که توسعه‌ی پایدار قابل حصول است. در اصل، زنده‌واری، به‌عنوان مدل توسعه‌ی پایدار مطرح گردیده است و توسعه‌ی پایدار زیرمجموعه معماری زنده‌واری است. (Irvani, 2015, 6)

معماری همیشه از پیچیدگی‌های فراوانی در دامنه‌های فلسفی و مباحث فنی برخوردار بوده است. معماری را محصول نگرش‌های اقلیمی و گاهی نگرش‌های باوری انسان دانسته‌اند. هرکسی از دری به مقوله‌ی معماری و طراحی معماری وارد شده است و از معماری تعریفی دارد، همه‌ی تعاریف معماری می‌تواند درست باشد به شرطی که همه‌ی نگرش‌ها را بتوان در یک قالب کلی به وحدت و آشتی رساند حتی تعاریفی که به‌ظاهر متضاد و نامتجانس هستند. این الگوی کلی و آشتی‌دهنده را معماری زنده‌واری نام نهاده‌اند. (ایروانی، ۱۳۸۹)

معماری زنده‌واری الگوی کلی و آشتی‌دهنده‌ی بین تمامی تعاریف معماری است که از ۲۵ لایه مرتبط تشکیل شده و این لایه‌ها در دو جهت باهم ارتباط منطقی دارند: رابطه‌ی طبیعی و دهری (رابطه‌ی عمودی و افقی) این تعریف به‌طور کامل با اصول توسعه‌ی زنده‌واری هماهنگ است، در توسعه‌ی زنده‌واری هر انسان از تمام لایه‌های وجودی ۲۵ گانه برخوردار بوده و در این لایه‌ها نیازهای جسمی، حسی و روانی خود را با توسعه‌ی این لایه‌ها و به تعادل رساندن درونی و برونی آن‌ها برآورده می‌سازد، افزون بر آن این تعادل در تیش برونی با همه‌ی جهان در تعامل بوده و رو به آینده است و نمی‌تواند نیازهای موجودات زنده و غیرزنده‌ی آینده را نادیده بگیرد. (ایروانی، ۱۳۸۹) از این رو تلاش این مقاله بر آن است که با معرفی اصول طراحی فضای زنده‌واری معماری نیازهای سالمندان را برطرف کرده و آن‌ها را به عرصه فعالیت‌های اجتماعی دعوت و در تعامل با سایر اقشار جامعه قرار دهد. در این مقاله ابتدا به تعاریف سالمندی و پرداخته‌شده و در ادامه چارچوب زنده‌واری برای طراحی مراکز سالمندی موردبررسی قرار گرفته و در آخر پیشنهادهایی برای طراحی زنده‌واری برای کاربری‌های سالمندی ارائه می‌گردد.

۲- روش تحقیق

پژوهش پیش رو از نظر هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت روش در زمره پژوهش‌های توصیفی-تحلیلی قرار دارد. در پژوهش حاضر برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و مصاحبه استفاده می‌شود. بر این اساس از آنجایی که سالمندان ما در عصر فناوری زندگی می‌کنند علائق و سطح انتظارات آن‌ها با سالمندان دوران قبل متفاوت بود و برای به دست آوردن اطلاعاتی در این زمینه از مصاحبه‌های عمیق برای رسیدن به سطح انتظارات و علائق سالمندان انجام گرفت. روش تماتیک برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده گردید.

۳- مروری بر تحقیقات گذشته

سالمندی دوره ایست که همه افراد جامعه به‌مرور آن را تجربه خواهند کرد و از آن با عنوان فصل کمال نام می‌برند. نتایج مطالعات نشان می‌دهد با بالا رفتن سن در سالمندان، کیفیت زندگی آن‌ها کاهش می‌یابد. مروری بر شواهد موجود در خصوص احساس تنهایی سالمندان نشان می‌دهد که منشأ بسیاری از حالات نامتعادل روانی سالمندان از قبیل افسردگی، خودکشی و یأس شدید، احساس تنهایی است. صاحب‌نظران معتقدند هر کوششی که منجر به رفع احساس تنهایی سالمندان شود، سدی است در برابر موج مشکلات پیچیده روانی افراد سالمند و از طرف دیگر باعث بهبود عزت‌نفس آنان می‌شود. همچنین درمان موفقیت‌آمیز احساس تنهایی ممکن است خطر عوارض جدی هم چون افسردگی را کاهش دهد. از طرفی افزایش روابط اجتماعی می‌تواند سبب ارتقاء سلامت این دسته از سالمندان گردد. (هروی کریموی وهمکاران، ۱۳۸۶، ۴۱۰)

بدون شک پاسخ نیاز به روابط اجتماعی باید در بستر یک فضا اتفاق بیفتند. در زمینه سالمندی نظرات و ایده‌های مختلفی وجود دارد که بیشتر در دنیای غرب به آن پرداخته شده است و در ایران فقط به صورت یک ایده به آن نگاه می‌شود مانند ایجاد دهکده سالمندی و یا مجموع کاشانه‌های سالمندی. از طرف دیگر با توجه به فرهنگ غالب خانواده در ایران وابستگی سالمندان به خانه و محله‌ای خود دور کردن آن‌ها از این فضاهای صدمات جبران‌ناپذیری به همراه دارد. بنابراین فضاهای که برای سالمندان پیشنهاد می‌گردد بهتر است به صورتی باشد که سالمندان را از خانه و کاشانه خود دور نسازد یکی از این فضاها مراکز روزانه سالمندان است که خانم رفیع زاده در کتاب مبانی طراحی معماری مراکز خدماتی روزانه سالمندان به آن پرداخته است. فضاهای سالمندی باید به گونه‌ای باشد که جنبه‌های مختلف زندگی سالمندان را پوشش دهد. لزوم استفاده از رویکرد فراگیر در اینجا اهمیت می‌یابد در ادامه به لزوم استفاده رویکرد زنده‌واری پرداخته می‌شود و این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با موضوع طراحی مجموعه اقامتی روزانه سالمندان در اصفهان با رویکرد زنده‌واری از نگارنده اول و منبع اصلی این پژوهش پایان‌نامه دکترای تخصصی با عنوان تدوین معیارهای کیفی پایداری از طریق مقایسه تطبیقی شهرهای زواره (ایران) و سانتافه (آمریکا) معماری زنده‌واری از نگارنده دوم است.

در این پژوهش ابتدا به بررسی سالمندان به‌عنوان کاربر فضای معماری پرداخته‌شده و سپس با توجه ویژگی‌های خاص سالمندی در جهت برآوردن نیازهای سالمندان با توجه به قابلیت‌های فضای معماری پرداخته‌شده است، در این بین به‌منظور پاسخگویی به بیشتر نیازهای کاربر و در نظر گرفتن بیشترین جنبه‌های طراحی فضا از چارچوب زنده‌واری استفاده‌شده است، در این چارچوب که بیشتر تعاریف معماری را پوشش می‌دهد سعی شده است که به طراحی معماری از دیدگاه‌های مختلف و حتی متناقض استفاده شود، از این‌رو جز چارچوب‌های نوین و کارا محسوب می‌شود. از این حیث این پژوهش دارای نوآوری کاربردی است.

۴- مبانی نظری

۴-۱- زنده‌واری^۱

معماری همیشه از پیچیدگی‌های فراوانی در دامنه‌های فلسفی و مباحث فنی برخوردار بوده است. معماری را محصول نگرش‌های اقلیمی و گاهی نگرش‌های باوری انسان دانسته‌اند. هرکسی از دری به مقوله‌ی معماری و طراحی معماری وارد شده است و از معماری تعریفی دارد، همه‌ی تعاریف معماری می‌تواند درست باشد به شرطی که همه‌ی نگرش‌ها را بتوان در یک قالب کلی به وحدت و آشتی رساند حتی تعاریفی که به‌ظاهر متضاد و نامتجانس هستند. این الگوی کلی و آشتی‌دهنده را معماری زنده وار نام نهاده‌اند. معماری زنده وار در تعریف خود از ۲۵ لایه مرتبط تشکیل شده و که این لایه‌ها در دو جهت باهم ارتباط منطقی دارند: رابطه‌ی عمودی و افقی. این تعریف به‌طور کامل با اصول توسعه‌ی زنده وار هماهنگ است (ایروانی، ۱۳۸۹).

الگوی معماری زنده وار برونداد استقرایی از مطالعه‌ی سه دامنه‌ی مطالعاتی فلسفی: حکمت متعالیه ملاصدرا، فلسفه‌ی علم، فلسفه‌ی کاسمونومیک و تفکر سامانه‌ای است. بنابراین زنده‌واری اگرچه از همه این دامنه‌های نظری تأثیر پذیرفته است ولی خود به‌تنهایی دارای استقلال نظری بوده و قابل‌تعمیم به دامنه‌های غیر معماری نیز خواهد بود. بر اساس الگوی مذکور معماری از لایه‌های متداخل و بیست و پنج‌گانه تشکیل یافته است که لایه‌های نرم‌تر و انسانی‌تر آن دربرگیرنده لایه‌های سخت‌تر است. توسعه بهنجار معماری درگرو هماهنگی این دو تعامل بوده به‌طوری‌که تعادل در هر مرحله به وجود آید به‌بیان‌دیگر سامانه معماری از یک مرحله از تعادل به مرحله دیگری از تعادل هدایت و توسعه می‌یابد. الگوی معماری زنده وار جدایی از مبانی فلسفی و نظری که از آن مشتق و متولد گردیده است؛ خود یک الگوی اثبات پذیر و در نتیجه علمی بوده و می‌تواند از جهان‌شمولی لازم و قابلیت کاربرد در هر فرهنگ و باوری برخوردار باشد. (Irvani, 2015, 18).

۴-۲- لایه‌های زنده‌واری

در بحث زنده‌واری همان‌طور که در قبل نیز به آن اشاره شد، بین لایه‌ها رابطه‌ی طبیعی وجود دارد که لایه‌های زیرین به‌عنوان علت ناقص و زمینه‌ساز وجود لایه‌های عالی‌تر می‌باشند، این بدین مفهوم است، که هر لایه وابسته به لایه‌های قبلی بوده و برای ادراک و یا تدوین کشف قانون ثابت هر لایه، داشتن قوانین مابقی لازم است، از طرفی با داشتن و یا ادراک وجودی هر لایه، در حقیقت لایه‌های زیرین و قبلی را نیز خواهیم داشت. ۲۵ لایه زنده‌واری را می‌توان به سه بخش تقسیم نمود که این لایه‌ها در ارتباط و همپوشانی هم قرار دارند

۱- لایه‌های اقلیمی - فضایی ۲- لایه‌های خیالی ۳- لایه‌های باوری - اجتماعی

برای ارزیابی توسعه سیستم می‌توان از معیارهای زیر استفاده نمود هر موجود، سامانه و سیستم که در سه حالت ذیل در شرایط مطلوب قرار داشته باشد در مسیر توسعه کامل است و این توسعه، زنده‌واری نام نهاده شده است.

۱- همه‌ی لایه‌های وجودی باید در توسعه در نظر گرفته‌شده باشند، فراگیری ۲- بین لایه‌های وجودی هماهنگی وجود داشته باشد

۳- هر یک از لایه‌ها به تعادل رسیده باشند

لغت زنده‌واری الهام گرفته از شعر مولانا است که می‌فرماید: "مرده بدم زنده شدم، گریه بدم خنده شدم دولت عشق آمد و من دولت پاینده شدم"

۴-۳- انسان وزنده‌واری

معماری تنها با حضور انسان است که زنده خواهد ماند. از این‌رو می‌توان آن را پدیده‌ای توسعه‌ای نام نهاد. در نگاه سامانه‌ای، دستگاه‌های نیمه‌باز دستگاه‌های نیمه‌باز شانس بیشتری برای بقا و توسعه داشته و معماری از این منظر باید به حالت یک سیستم نیمه‌باز درآمده و به‌وسیله تعامل با محیط از طریق انسان و با انسان توسعه یابد. سودمندترین حالت برای یک سیستم حالتی بین باز و بسته است چراکه در صورت باز بودن بیش‌ازحد سیستم امکان حل شدن آن در طبیعت وجود دارد و در صورت بسته شدن ارتباط آن با طبیعت قطع خواهد شد. بنابراین انسان نقش اساسی در حفظ و بقای معماری به‌عنوان یک سیستم و سامانه پیچیده دارا است و توسعه و بقای معماری وابسته به توسعه انسانی خواهد بود. هم‌اوست که سامانه معماری را طراحی و بهره‌برداری نموده البته خود نیز جزی از سامانه است. سه نکته قابل‌تأمل در طراحی زنده وار:

۱- توجه به هدف مجموعه در رابطه با کاربر ۲- در تعیین خط‌مشی‌های لایه‌ها باید به همسوی با سایر لایه‌ها توجه شود ۳- توجه به خواسته‌ها، علائق و نیازهای کاربر و ارتباط نزدیک خط مشی‌های پژوهش با نظرات کاربران (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۲۷).

۴-۴- یافته‌های تحقیق

در طراحی معماری زنده وار تمامی لایه‌ها باهم در ارتباط هستند اما با توجه به نوع کاربری تعدادی از لایه‌ها از اولویت برخوردار هستند که و بقیه لایه‌ها در هماهنگی با آن‌ها پیش می‌روند این اولویت‌بندی از لایه تحلیل مجموعه حاصل می‌شود بنابراین اولین لایه‌ی که مورد بررسی قرار می‌گیرد لایه تحلیلی است. لازم به ذکر است اولویت‌بندی لایه‌ها با توجه به کاربری و اهداف پروژه تعیین می‌شود.

۱- لایه تحلیلی

سالمندی دورانی است که فرد، به بهای گذراندن سال‌های چند، به تجربه و پختگی و خرد دست می‌یابد، تا بتواند با گام‌هایی سنجیده‌تر سال‌های دیگر را درنوردد و به دیگران از توشه تجارب خود نصیبی به رساند. بر اساس تعریف سازمان جهانی بهداشت هر فرد بالای ۶۰ سال سالمند تلقی می‌شود (رفیع زاده و نوزدی، ۱۳۹۴، ۵).

بنابراین سالمندی، یکی از مراحل تکامل انسان است که آخرین تحولات رشد آدمی در آن صورت می‌پذیرد. آهنگ رشد در این مرحله نیز همچون دیگر دارای ویژگی‌ها و تغییر و تحولات زیستی و روان‌شناختی پیچیده‌ای است. این تغییرات بر افکار، احساسات، اعتقادات، ارزش‌ها و به‌طور کلی شخصیت و رفتار و شیوه عملکرد فرد در مقابل دیگران تأثیرگذار است. تعریف پیری در کشورهای مختلف با توجه به شرایط فرهنگی متفاوت است. به عبارت دیگر پیری به معنای واقعی وجود ندارد نیازهای سالمندان را می‌توان به شرح زیر تقسیم‌بندی کرد: ۱- احتیاجات عاطفی ۲- احتیاجات معیشتی ۳- احتیاج به تفریح ۴- احتیاج به شرکت در زندگی اجتماعی ۵- امنیت (هاشم نژاد و اسدی، ۱۳۸۸، ۷۷). در این مرحله لایه‌های اصلی باید تعیین گردد و با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده و تکیه بر بیشینه تحقیق و لایه تحلیلی، لایه‌های اجتماعی-زیستی-حرکتی-احساسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند بنابراین در ابتدا به بررسی این لایه‌ها پرداخته می‌شود. این لایه‌ها در کاربری سالمندی جز لایه‌های اصلی بوده و مابقی لایه‌ها باید در هماهنگی کامل با این لایه‌ها باشند.

۲- لایه‌ی اجتماعی

این لایه در پی تقویت همبستگی‌های خانواده و همبستگی‌های اجتماعی است و زبان الگوهای اجتماعی در این لایه شکل می‌گیرد. به اعتقاد کارشناسان، ارتباطات اجتماعی یکی از مهم‌ترین معیارهای سلامتی و استقلال در زندگی، خصوصاً در سنین بالا هست. بر اساس تحقیقات انجام‌شده کسانی که دارای ارتباط عمومی قوی هستند، کمتر دچار رکورد ذهنی شده و فعال‌تر زندگی می‌کنند طول عمر بیشتری دارند. احساس باارزش بودن وقتی در شخص به وجود می‌آید که داری مشارکت اجتماعی باشد و از این نظر مورد احترام دیگران قرار گیرد. تشویق سالمندان به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی وقتی نتیجه‌بخش است که در گروه‌های وارد شوند که فرصت‌های جدیدتری برای دوستی و عشق برای آن‌ها به ارمغان آورد و به آنان احساس مفید بودن بدهد. این لایه در ارتباط نزدیک با لایه فضایی است. روابط اجتماعی در قالب فضای اتفاق می‌افتد. پیش‌بینی فضاهای برای ارتباطات اجتماعی در این لایه تحقق می‌یابد. از طرف فضاهای برای گذران اوقات فراغت سالمند با خانواده در مجموعه باعث تحکیم این لایه می‌شود تحکیم روابط بین سالمندان، حفظ روابط اجتماعی که برای این امر فضاهای زیادی پیش‌بینی گردیده است و اساس طراحی اکثر فضاها برای نیل به این هدف بود. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۴۴).

توصیه‌های طراحی

- ۱- پیش‌بینی فضاهای برای تحکیم رابطه سالمند با خانواده خود مانند رستوران خانوادگی و یا سینماهای خانوادگی
- ۲- پیش‌بینی فضاهای برای فعالیت‌های گروهی مانند پیاده‌روی‌های گروهی، ورزش‌های گروهی و رقابتی
- ۳- پیش‌بینی فضاهای برای تقویت تعاملات اجتماعی مانند فضاهای چون شعرخوانی، جای‌خانه
- ۴- تشویق سالمندان برای انجام امور خیریه و تشکیل انجمن‌های برای انجمن‌های خیریه مانند حمایت از محیط سبز و کودکان بی‌سرپرست و بد سرپرست برای تقویت روابط بین سالمندان و اجتماع (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۵۷).

۳- لایه‌ی زیستی

این لایه، به جنبه‌های زیستی استفاده‌کنندگان، حفظ محیط‌زیست طبیعی و همزیستی مسالمت‌آمیز موجودات زنده را دربرمی‌گیرد. هدف نهایی این لایه حفظ محیط‌زیست و حفظ جنبه‌های زیستی کاربر هست. (ایروانی، ۱۳۸۹) سالمندی، دوران هجوم بیماری‌ها و عارضه‌های گوناگون است؛ چنان‌که می‌توان گفت سالخوردگی آشیانه بسیاری از مرض‌ها و زمینه‌های نامناسب زندگی و هجوم بیماری‌های گوناگون است.

توصیه‌های طراحی

- ۱- فراهم کردن محیطی برای جلوگیری از آسیب رساندن به کالبد سالمندان
- ۲- پیش‌بینی فضای برای انجام معاینات و چکاپ‌ها دوره‌ای و خدمات پزشکی
- ۳- فراهم کردن امکانات برای بالا بردن کیفیت زیستی سالمندان
- ۴- حفظ محیط‌زیست مجموعه و کمترین اثر دخالت در زمان ساخت و بعد از ساخت
- ۵- حفظ تنوع زیستی (محیط سبز، و ...). با طراحی مکانی برای حفاظت از پرندگان، حیوانات اهلی در مجموعه
- ۶- حفظ فضای سبز در طراحی محوطه توجه به شرایط بومی منطقه و روحیات و نظرات باشند از اهمیت بالایی برخوردار است. (زمانی، ۱۳۹۶)

۴- لایه‌ی احساسی

این لایه یکی از مهم‌ترین لایه‌های تأثیرگذار بر سالمندان است و اثرات آن در لایه زیستی و لایه اجتماعی قابل‌رؤیت است. و به مباحث روانشناسی است کاربرد آن می‌پردازد. (ایروانی، ۱۳۸۹) برخی احساسات مشترک سالمندان، احساس غم و اندوه به خاطر عدم توجه فرزندان و اطرافیان که عمری برای رفاه آنان تلاش کرده‌اند، احساس تنهایی به علت طرد شدن، احساس یأس و ناامیدی، احساس اضطراب و نگرانی، احساس هز رفتن و بیهوده بودن، احساس سربار بودن. (همتی علمدار لو، ۱۳۸۸، ۵۵۸). اولویت‌های نیازهای احساسی سالمندان حس امنیت و حس سرزندگی است. الف- امنیت نوعی احساس آرامش و آسایش درونی قلمداد می‌شود که از مؤلفه‌های فعال محیط حاصل شده و پس از ادراک ذهنی گونه‌ای احساس در امان بودن را به وجود می‌آورد. شاخصه‌ای سنجش احساس امنیت: جاذب بودن محیط، آشنا بودن فضا و شهرت آن، نظارت اجتماعی، وضوح یا خوانایی، تراکم جمعیت، حس تعلق و منظر شهری ب- فضایی سرزنده است که در دامنه وسیعی از روز، انواع افراد به اختیار خود و نه از روی اجبار به آنجا آمده و لحظاتی را در فضا سپری نمایند؛ به عبارت دیگر یعنی فضا باید به‌گونه‌ای باشد که مردم بیایند و بمانند دو عامل رضایت و جذابیت را می‌توان به‌عنوان ملزومات اولیه سرزندگی یک فضا عنوان نمود. (طالبی، ۱۳۷۶)

توصیه‌های طراحی:

- ۱- فضاها باید به‌گونه‌ای جذاب و به‌دوراز پیچیدگی طراحی شود که برای سالمندان خوانا و در دسترس باشد.
- ۲- رویدادهای مختلف برای پویایی و سرزندگی فضاها پیش‌بینی گردد. اساساً احساس پویایی در سالمندان وقتی حاصل می‌شود که همه حواس و ذهن سالمند، به هنگام حضور در فضا، به نحوی درگیر با محیط شود. ایجاد تنوع و گوناگونی در کاربری‌های فضای عمومی و فراهم‌سازی دامنه‌ی وسیعی از حق انتخاب‌ها در برانگیختن احساس پویایی در سالمندان، حائز اهمیت است.

۳- فراهم کردن ایمنی و امنیت: ترس از مجرمان، آزار و اذیت دیدن از دیگران، تصادف و عدم کمک دیگران، یکی از علل شایع عدم خروج سالمندان از خانه است. استفاده از راهکارهای طراحی، چون مکان‌یابی صحیح روشنایی‌ها و... جهت کاهش احساس امنیت سالمندان در فضای عمومی و تشویق ایشان به مشارکت در این فضاها ضروری است.

۵- لایه‌ی حرکتی

این لایه سیرکولاسیون فضایی و حرکت در فضا و را شامل می‌شود و به حداکثر استفاده از فضا اشاره دارد سالمندان به سازمان‌دهی با وضوح ساختار در مسیرهای حرکتی احتیاج دارند. (ایروانی، ۱۳۸۹). در طراحی یک مجموعه برای سالمندان باید توجه داشت، فاصله بیش‌ازحد، اثر منفی بر روی سالمند می‌تواند داشته باشد. به‌ویژه برای سالمندانی که محدودیت‌های حرکتی دارند. نزدیکی فواصل عناصر در مجموعه کمک فراوانی به توانایی حرکتی در سالمند برای حرکت و نشستن بروی صندلی‌ها و دیگر محدودیت‌ها می‌کند. از آنجایی که سالمندان می‌توانند کل روز خود را در این مرکز سپری می‌کنند، آزادی حرکات جسمانی و حس امنیت کلید موفقیت این مراکز است. محیط باید حرکت سالمند را سازمان‌دهی کند... و بتواند استراحت کوتاهی کند بسیار مفید بوده.

توصیه‌های طراحی:

- ۱- طراحی محیط با استفاده از اعلام و نشانه‌ها
  - ۲- استفاده از وسایل نقلیه در داخل و خارج مجموعه برای خدمات‌دهی به سالمندان
  - ۳- استفاده از آسانسورها و نقله‌ها و پله‌های برقی
  - ۴- ایجاد فضاهای حرکتی در داخل برای فعالیت‌های جسمانی در هوای بد
  - ۵- استفاده از نرده‌های با ارتفاع ۱۰۴ سانتیمتر که سالمند بتواند در مواقع ضروری وزن خود را روی آن بی‌اندازد
- بعد از بررسی لایه‌های اصلی نوبت به بررسی لایه‌های دیگر می‌رسد قابل ذکر است در لایه بعدی توجه به لایه‌های اصلی حائز اهمیت بوده.

۶- لایه‌ی شمارشی

لایه شمارشی یک قیاس کمی است و دربرگیرنده عناصر قابل‌شمارش است (ایروانی، ۱۳۸۹). عناصری همچون تعداد کاربران به تفکیک جنسیت، مساحت کل، زیربنای مجموعه و فضای سبز، تعداد فضاها و ریز فضاها، بررسی کمی وضعیت طبیعی سایت شامل تعداد درختان، نهر و جوی‌های آب، درصد شیب زمین (زمانی، ۱۳۹۵، ۹۲). بررسی موارد ذکر شده باعث به دست آمدن اطلاعات می‌شود که در تهیه برنامه فیزیکی طرح و همچنین در بررسی لایه‌های بعدی از این اطلاعات کمی استفاده می‌شود.

۷- لایه‌های فضایی

این لایه به فضایی اشاره دارد که به گفته زوی فضا عامل اصلی در معماری است، تملک فضا، به معنی توان دیدن بنا و یافتن کلید فهم و شناخت آن اشاره است (معماریان، ۱۳۹۳، ۲۱۴). از ارکان مهم در طراحی فضاها با کاربری‌های سالمندی، تشویق سالمندان به حضور و مشارکت در فضاها است. عوامل زیر نقش تعیین‌کننده‌ای در تشویق سالمندان به حضور در فضا دارند.

۱- **راه‌یابی و دسترسی:** در مورد دسترسی به فضای عمومی، می‌توان به‌واسطه ارتباط‌هایی که یک فضا چه از نظر بصری و چه از جنبه فیزیکی، با محیط اطرافش دارد، قضاوت کرد. در زمینه دسترسی، برای فرد سالمند، سهولت جابجایی از یک نقطه به نقطه دیگر در وهله اول اهمیت، قرار دارد. همچنین فراهم کردن امکان قدم زدن و پیاده‌روی سالمندان در فضاها عمومی و توجه به چشم‌اندازهای طبیعی و فاصله قرارگیری مکان‌های مکث و استراحت در پیاده‌روها، از اهمیت زیادی برخوردار است.

۲- **آسایش:** تطابق فضا با نیازهای حسی و فیزیکی سالمندان، احساس آسایش آن‌ها را به دنبال خواهد داشت. در این راه، توجه به طراحی مبلمان‌های شهری به‌گونه‌ای سازگار با شرایط سالمندی، نوع و رنگ کف‌سازی و شیب پیاده‌روها، طراحی فضاهای متنوع و کوچک برای جمع شدن و گپ زدن سالمندان، و ایجاد محوطه در فضاها عمومی که فرصت تنهایی و سکوت بعد از مصاحبت‌های طولانی و خسته‌کننده را در اختیار سالمند قرار دهد، حائز اهمیت است این لایه یکی از مهم‌ترین لایه‌های زنده‌واری است و با سایر لایه‌ها ارتباط نزدیکی دارد و هدف این لایه حیطة‌بندی فضای است که پس از بررسی همه لایه حاصل می‌گردد (زمانی، ۱۳۹۵، ۹۲).

۸- لایه‌ی فیزیکی

لایه فیزیکی با مجموعه‌ای از احجام که مشخص‌کننده شکل بنا از بیرون است تعریف می‌شود (ایروانی، ۱۳۸۹). در بررسی این لایه استفاده از انگارهای طراحی اقلیمی و همچنین توجه به ویژگی‌های سالمندان و عکس‌العمل‌های آن‌ها در برابر حجم بنادر طراحی حجم کلی و هندسه‌ی بنا راهکارهای مناسبی را برای طرح فراهم می‌کند. سالمندان حجم‌های منسجم که داری نظم و تعادل باشند را بهتر درک کرده و با آن راحت‌تر ارتباط برقرار می‌کنند. (زمانی، ۱۳۹۵، ۹۲)

۹- لایه‌ی شیمیایی

لایه شیمیایی به مواد و مصالح به‌کاررفته در ساخت و اجرا بنا اشاره دارد که بهتر است از مصالح تجدید پذیر و مصالحی که به طبیعت آسیب وارد نمی‌کند و مصالح سازگار با اقلیم استفاده شود. این لایه بیشترین همبستگی را با لایه اقلیمی دارد. و دو آیتم زیر نقش حیاتی در این لایه را بر عهده دارد. ۱- درصد مصالح بومی ۲- درصد استفاده از مصالح تجدید پذیر.

۱۰- لایه‌ی مکانیکی ساده

این لایه به عناصری که با مکانیسمی ساده به ساختمان در زمینه‌های مختلف کمک می‌کنند اشاره دارد

توصیه‌های طراحی: استفاده از انرژی خورشیدی برای بهره‌گیری نور و گرما، استفاده از نیروی باد در تهویه و با عناصری ساده مانند درب‌های خود بسته شو و پنجره و یا سطوحی صیقلی که باعث منعکس‌شده نور به داخل بنا می‌شود.

۱۱- لایه‌ی کنترلی

این لایه، بر لازم بر کنترل فضا و استفاده از دستگاه‌های کنترل از راه دور تأکید دارد. لزوم کنترل و امنیت در مجموعه‌های سالمندی امری ضروری است. موارد دستگاه‌های کنترل از راه دور و سیستم هوشمند سازی در ساختمان از راهکارهای مناسب برای کنترل چنین مجموعه‌های است. مدیریت از راه دور در ساختمان‌ها در حیطه‌های مدیریت امنیت ساختمان، اتفاقات خاص، دوربین‌های مدار بسته، و انرژی ساختمان را پوشش می‌دهد و سیستم مدیریت هوشمند ساختمان در توان کنترل حیطه‌های زیر رادار است.

۱- ایجاد محیطی مطلوب برای افراد حاضر در ساختمان ۲- کنترل دستگاه‌های روشنایی و مکانیکی ۳- کنترل تهویه مطبوع ۴- تأمین امنیت واحد و تشخیص حضور افراد و کنترل درهای ورودی خروجی ۵- کنترل و مدیریت فضاهای مختلف ساختمان؛ استخر، سونا، فضای سبز ۶- قابلیت اندازه‌گیری و کنترل پارامترهای مختلف؛ دما، رطوبت، باد، باران ۷- گزارش‌های آماری از تمامی تجهیزات و عملکرد آن‌ها به منظور بهینه‌سازی مصرف و عملکرد. (زمانی، ۱۳۹۶).

۱۲- لایه‌ی خودکنترلی

این لایه و لایه کنترلی، در هماهنگی با معماری پایدار و مباحث صرفه‌جویی در مصرف انرژی و استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر است.
توصیه طراحی: ۱- استفاده از آب باران و ذخیره آن، ۲- استفاده از حسگرهای رطوبتی و دمایی، استفاده از حسگرها در شیرآلات برای صرفه‌جویی در مصرف آب، ۳- استفاده از سیستم بازیافت آب در ساختمان و استفاده از عناصر تهویه طبیعی و نور خورشید در ساختمان (زمانی، ۱۳۹۵)

۱۳- لایه‌ی محیطی

این لایه به استفاده از پتانسیل‌های محیطی که معماری در آن قرار می‌گیرد اشاره دارد و هم به جلوگیری از آسیب رساندن به محیط هم در اجرای بنا و بعد از اتمام اجرا و در زمان استفاده تأکید دارد و هم تأثیر کاربر بر محیط. (ایروانی، ۱۳۸۹)

برای انتخاب مکان‌های مناسب برای استقرار هر یک از فعالیت‌ها باید به سه مورد مهم توجه شود: بخش اول: سازگاری به معنای هماهنگی و همخوانی است و منظور از آن هماهنگی بین فعالیت‌های موردنظر با فرم و عملکرد واحدهای هم‌جوار آن در بافت شهری است. بخش دوم مطلوبیت: مطلوبیت هر فضای، در گرو نوع شناخت فعالیت، عملکرد، نیازها و واکنش‌هایی است که کاربری موردنظر با دیگر کاربری‌ها به وجود می‌آورد. استقرار هر یک از فضاها با توجه به شرایط محیطی، شعاع دسترسی‌ها، انطباق با طرح‌های توسعه، دسترسی‌ها، تأسیسات موجود، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. بخش سوم: ظرفیت مکانی، به‌عنوان یک عامل اساسی تعیین‌کننده فضاهای موردنیاز خواهد بود. اندازه و ابعاد و سطح زمین باید جوابگوی فعالیت‌های تعیین‌شده در شرایط حال و توسعه آینده باشد. و شرایط سایت به‌گونه‌ای است که در صورت لزوم، امکان توسعه مرکز موردنظر در آینده، با مشکلی مواجه نخواهد شد. (هاشم نژاد و حبیبی، ۱۳۸۹) توصیه‌های زیر برای انتخاب سایت مجموعه چند نکته قابل تأمل است.

۱- لازم است تا اقامتگاه‌های سالمندان در مجاورت خیابان‌های اصلی پرفت‌وآمد، چهارراه‌ها، میدان‌ها، محل ریختن و دفن زباله و محل نگهداری حیوانات و یا در مجاورت کشتارگاه‌ها، کارخانه‌ها و مشابه آن نباشد.

۲- محل ساختمان باید به‌دور از آلاینده‌ها و سروصداها ناهنجار باشد و همچنین قابل دسترسی توسط وسایل حمل‌ونقل عمومی باشد.

۳- از آنجاکه بسیاری از سالمندان دوست دارند که در نزدیکی خانه سابق خود و شبکه همسایگی و پیوندهای اجتماعی آن باقی بمانند و یا انتظار دارند که در نزدیکی خویشاوندان خود مستقر باشند، لذا بهتر است به این مهم نیز توجه کرد که در هر محله و یا برای هر چند محله، یک اقامتگاه سالمندان با ظرفیت محدود و کوچک‌تر مطابق با شرایط افراد آن محله تأسیس گردد.

۴- محیط اطراف محیط‌های سالمندان بهتر است به‌گونه‌ای قابل قبول مسطح باشد و راه‌های ارتباطی، ایمن و خلوت بوده و نیز با درختان و فضای سبز مناسبی احاطه شده باشد و بهتر از سایت در مکانی انتخاب گردد که حس تعلق خاطر کاربران را در آنجا تداعی شود. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۳۶)

۱۴- لایه‌ی اقلیمی

هدف این لایه ایجاد خرده اقلیم در فضای داخل محوطه و ایجاد محدوده آسایش برای کاربران خود (سالمندان) است موارد زیر راهکارهای برای تحقق اهداف بالا است. همسویی طرح با اصول معماری همساز با اقلیم خواستگاه این لایه است.

۱۵- لایه‌ی خیالی-تصویری

این لایه منشأ ادراکات خیالی و تصویری است، شکل و طرح فضاها که حاصل روابط در سایر لایه‌ها در این لایه نمایش داده می‌شود. در واقع این لایه نمایانگر که ظاهر و کالبدی بنا که خود را در قالب یک‌گونه نشان می‌دهد. سالمندی مرحله‌ی آخر از زندگی انسان‌ها را تشکیل می‌دهد به‌عنوان فصل کمال از آن یاد می‌شود و چه‌بهر آنکه این کمال در قالب تمثیلی از بهشت به نمایش درآید و فضا به‌صورت باغ که تمثیلی از بهشت است می‌تواند پیشنهاد خوبی باشد و یا با فراهم کردن امکان به وجود آوردن حس آمیزی در داخل فضا می‌توان فضای دلپذیر را فراهم نمود، حس آمیزی استفاده از ۵ حس آدمی برای درک و حضور در فضا است.

حس بینایی: این حس با استفاده از چشم اندازه فضای سبز و گل و گیاه و همچنین محیط‌های پویا ترغیب می‌شود.

حس شنوایی: صدای اذان، صدای موسیقی، صدای پرندگان، صدای فواره حوض و صدای حضور کاربران ایجاد می‌شود

حس بویایی: این حس با استفاده رایحه بوی گل‌ها، عطر خاک و عدم وجود بوهای آزاردهنده می‌تواند جاری شود

حس لامسه: این حس با لمس گل و گیاهان و یا حتی راه رفتن بر روی برگ‌های خشک و همچنین راه رفتن روی چمن‌های نرم‌دار برانگیخته می‌شود

حس چشایی: به این حس با استفاده امکانات خدماتی واقع در محوطه مانند تریاها و کافی‌شاپ‌ها پاسخ داده می‌شود. ایجاد مؤلفه‌های حس آمیزی در فضا باعث

شاداب و جذاب شدن فضاها و ترغیب کاربران برای استفاده بیشتر از امکانات مجموعه می‌گردد. (Irvani and et al, ۲۰۱۶)

۱۶- لایه‌ی وهمی

این لایه دربرگیرنده تأویل نمادین مردم و ساکنین از ساختمان و تأویل طبیعت در ساختمان است و نمایانگر اطلاعات و روابط نهفته در فضای معماری را روایت می‌کند. (ایروانی، ۱۳۸۹) کانسپت طرح و اتودهای اولیه طرح بر اساس لایه وهمی شکل گرفت که استفاده از سمبل‌های همچون درخت سرو که نمادین پایداری و مقاومت در برابر سختی‌ها است و عمر بالای درخت سرو اشاره به دوران سالمندی دارد یا اعتقاد به فصل کمال و تقسیم حجم به دونیمه بر اساس دونیمه زندگی و یا چرخ روزگار و همچنین سیال بودن و پویا بودن حجم‌ها به را نشان دادن اهمیت دوران سالمندی در این کاربرها مناسب است. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۴۲)

۱۷- لایه آموزشی

این لایه بعد از لایه تحلیلی با استفاده از قوه استنتاج و استقرار امکان آموزش و انتقال داده را مسیری کندو به سطح آموزشی و تحصیلاتی کاربران توجه دارد که خود با بقیه لایه‌ها ارتباط نزدیکی پیدا می‌کند. نقش ادامه تحصیل در بهداشت روانی سالمندان نقش حیاتی است به‌طور کلی آموزش سالمندان رویکرد مهم و جدیدی است که باید به‌ویژه با افزایش فزاینده رشد جمعیت سالمندان مورد توجه قرار گیرد. دو زمینه کلی برای آموزش سالمندان می‌تواند وجود داشته باشد؛ یکی ادامه تحصیل و یادگیری در سنین سالمندی و با اتکا به علایق و قابلیت‌های فردی هر سالمند است؛ و دیگری جلسات کوتاه‌مدت آموزشی و کسب مهارت‌ها در مراکز اجتماعی، که عمدتاً آموزش‌های بهداشتی و پرورشی را شامل می‌شود. در هر دو این بسترها لازم است از پیش‌داوری در مورد آنان خودداری شود، نقش سنتی آموزش کنار گذارده شده، به مشارکت و مدیریت جلسات توسط آنان بهای بیشتری داده شود و برانگیزش سالمندان مبتنی بر نیازها و کاربرد مواد آموزشی تکیه شود. با پیش‌بینی فضای در لایه فضای برای مقوله آموزش و در نظر گرفتن آموزش دوسویه و آموزش پذیر از سالمندان می‌توان زمینه بارور کردن تعدادی از لایحه‌ها همچون اجتماعی، احساسی و ... فراهم نمود. (نان بخش و همکاران، ۱۳۹۰).

۱۸- لایه‌ی تاریخی

این لایه محل بروز الگوهای تاریخی است و میراث فرهنگی از طریق تعامل این لایه در انسان ادراک می‌شود به ارزش‌های تاریخی و ماندگاری بنا (سایت محل احداث) اشاره دارد. (ایروانی، ۱۳۸۹) نقش سالمندان در زمینه تاریخ معاصر کشور حائز اهمیت و غیرقابل انکار است. سالمندان ما تاریخ شفاهی معاصر کشور را در خود حفظ کرده‌اند و میراث دار ارزش‌های فرهنگی تاریخی می‌باشند. سالمندان، دنیایی از تجربه‌ها و آگاهی‌ها را به همراه دارند. سالمندان امروز ما خود روایتگر تاریخ شفاهی معاصر و تحولات اساسی که در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ شمسی هستند و گنجینه ارزشمند از تحولات دهه‌های اخیر هستند. می‌توان از این روایتگر اثرهای ارزشمند هنری را به‌صورت کتاب، نمایشنامه به نمایش گذاشت. پیش‌بینی فضاهای برای بهره‌مندی از این پتانسیل‌ها اهداف این لایه را محقق می‌کند. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۴۳)

۱۹- لایه‌ی خلاق

این لایه بیانگر شیوه ساختمانی و نیازش است و بیشترین همبستگی را با لایه اقلیمی دارد و نوآوری‌ها و خلاقیت انسانی نیز در حیطه این لایه است. (ایروانی، ۲۰۱۵) قوه خلاقیت و نوآوری ممکن است پس از مراحل چهل یا پنجاه‌سالگی در انسان ظهور پیدا کند. جین کوهن استاد روان‌شناسی سنین پیری در دانشگاه جورج واشنگتن، تحقیقات زیادی در زمینه شکوفایی استعداد و خلاقیت افراد مسن انجام داده است. وی می‌گوید: "یکی از دلایل شکوفایی قوای ذهنی از این جهت می‌تواند باشد که آنان دیگری پایبند و وابسته به نیازها و مطالبات سخت دوران میان‌سالی نیستند. در این سنین آزادی‌ها و فراغت‌هایی وجود دارد که باید در راهی به‌کار انداخته شود. تحقیقات همچنین نشان داده‌اند هنگامی که شخص سالخورده مسیر خود را در راه به‌کارگیری استعدادها و خلاقیت پیدا می‌کند، معمولاً در مقابل مشکلاتی نظیر تقلیل سلامتی، موانع مادی و یا افسردگی مقاومت بهتری از خود نشان می‌دهد. فراهم آوردن امکاناتی برای پرورش خلاقیت در سالمندان در فراهم شدن اهداف این لایه نقش مهمی ایفا می‌کند. طراحی چنین مجموعه‌های و با استفاده از رویکردهای نوین ناشی از خلاقیت آدمی است. برای بارور کردن این لایه باید در جستجو با نوآوری‌ها و با در نظر گرفتن اهداف سایر لایه‌ها باشد. دنیایی امروز دنیایی فناوری ساختمان دنیایی نوآوری و خلاقیت است. (مهدویان، ۱۳۸۲)

۲۰- لایه‌ی رسانه‌ای

این لایه به انتقال پیام‌ها بین فرم و عملکرد و درک استعاری از ساختمان می‌پردازد. در لایه وهمی کانسپت طرح تشریح می‌گردد یکی از اهداف مجموعه‌های سالمندی پویاسازی دوران سالمندی است که این تحرک و پویاسازی از حجم ساختمان‌ها و حرکت‌های سیال فرم‌ها می‌تواند قابل‌درک شود. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۴۴)

۲۱- لایه‌ی اقتصادی

لایه اقتصادی، نشان‌دهنده برنامه‌های صرفه‌جویی، سودآوری و بازده حداکثری می‌باشد. از کف دادن درآمد، یکی از مشکلات همیشگی سالمندان است. کار نه تنها وسیله گذران زندگی فرد است بلکه به او هویت اجتماعی می‌بخشد. بازنشستگی برای همه افراد جذابیت ندارد در واقع با احساس تنهایی، بی‌کاری، بی‌ارزشی و قطع شبکه روابط اجتماعی همراه است. (رفیع زاده و نودری، ۳۲، ۱۳۹۴) مسائل اقتصادی سالمندان مهم‌ترین مسئله دوران سالمندی محسوب می‌شود و در بسیاری از جنبه‌های زیستی، بهداشتی، اجتماعی فرد مؤثر بوده و حتی بر روی عزت‌نفس سالمند نیز تأثیر منفی دارد. مسائل اقتصادی سالمندان فقط سالمند را شامل نمی‌شود بلکه هزینه‌های سنگینی را بر جامعه تحمیل می‌کند. هزینه تأمین دارو، هزینه‌های نگهداری و مراقبتی از سالمندان و... اقتصادی در مدیریت اقامتگاه‌های مهم و قابل تأمل است. مسائل اقتصادی بر روی مؤلفه‌های کیفیتی مجموعه اثر مثبتی دارد بنابراین مباحث مربوط به صرفه‌جویی در مصرف انرژی در حیطه معماری می‌تواند به کاهش هزینه‌ها کمک کند. که در این مجموعه‌ها بهتر است برای تأمین انرژی مجموعه از خورشید و آب باران استفاده گردیده است. استفاده از قوانین مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان نیز در این حیطه تأثیرگذار است. در فضای خارجی می‌توان کارگاه‌های کوچک مانند مجموعه فضاهای برای ایجاد گل‌خانه و پرورش گیاهان دارویی در نظر گرفته شده که ضمن تأمین نیازهای خود مجموعه می‌تواند محصولات مزاد خود را به بیرون عرضه کند. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۵۸).

۲۲- لایه‌ی زیباشناسی

این لایه بر هماهنگی و تناسبات به‌جا و درست اشاره داشته و زمینه‌ساز به وجود آوردن لایه حقوقی می‌شود. (ایروانی، ۱۳۸۹) زیبایی‌شناسی همانند روانشناسی، بحالت و عوالم درونی انسانی، یعنی ادراک و عاطفه، غم و شادی، زیبایی و اراده و غریزه سروکار دارد و از طرف دیگر، مفهوم و احکام آن شدیداً نسبی است؛ به این معنی که هر کس یا هر گروه مفاهیم زیبایی‌شناسی را به خواست خود تعبیر و ارزش‌گذاری می‌کند و ما را به اصول یا الگوهای سنجیده‌ای که فرایند هنرآفرینی و هنر پذیری را هدایت و تسهیل کنند، نائل می‌گرداند. باینکه زیبایی‌شناسان در مورد ملاک‌های زیبایی، هم‌داستان نیستند، هر شیئی یا پدیده‌ای را که در هنر پذیر، احساس خوشایندی برانگیزد، اعم از اینکه زمینه‌ای طبیعی یا هنری داشته باشد، زیبا و برخوردار از زیبایی می‌دانند. (یوسفیان، ۱۳۷۹) استفاده از وحدت و یکپارچگی و از نمادها و استعاره‌ها همچون سرو، بهره‌گیری از پوشش‌های مختلف گیاهی و مبللمان مای گوناگون و کارآمد برای سالمندان به زیباتر شدن و آراستن محیط منجر می‌گردد.

۲۳- لایه‌ی حقوقی

به مفهوم رعایت حقوق وظایف عناصر در ارتباط با یکدیگر است و به‌ویژه نمود ضوابط ساختمانی در معماری است و حقوق کاربر است. سالمندان در جامعه حقوق مشخص خود را دارند از سری حقوق سالمندان می‌توان به قطعنامه‌ای مجمع عمومی سازمان ملل متحد سالمندان را در ۱۶ دسامبر ۱۹۹۱، تصویب کرد اشاره کرد و کشورها را تشویق کرد تا این اصول را در هر زمان ممکن در برنامه‌های ملی خود بگنجانند. برخی نکته‌های برجسته‌ی این اصول عبارت‌اند از استقلال، مشارکت، مراقبت، خودسازی و شأن و منزلت. در اصل بیست و هشتم قانون اساسی ایران، قانون دولت را موظف نموده تا با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی برای احراز مشاغل ایجاد نماید. همچنین در اصل بیست و نهم نیز، برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه غیره را حقی همگانی دانسته است که دولت موظف است آن را برای تمامی افراد کشور تأمین نماید همچنین مجموعه ضوابط و فراتر که در رابطه فضاها و ریز فضاها باید اعمال شود در این لایه تحقق می‌پذیرد. در حیطه ساخت‌وساز مجموعه اجرای تمام مقررات ملی ساختمان و همچنین ضوابط مربوط به افراد معلول و کم‌توان در طراحی مورد توجه قرار گرفت. رعایت سلسله‌مراتبها و احترام به حقوق و خواسته‌های سالمندان با اجرای پرسشنامه تحقیق می‌یابد. (زمانی، ۱۳۹۵)

۲۴- لایه‌ی اخلاقی

مهم‌ترین مفهوم در این لایه رعایت عدالت بوده که زمینه‌ساز رسیدن به باور توسعه زنده واری در لایه باوری است. (ایروانی، ۱۳۸۹) لایه اخلاقی منشأ در لایه حقوقی و از لایه محیطی و اجتماعی منشأ می‌گیرد. در فرهنگ ایرانی- اسلامی در حوزه‌های اخلاق در مقابل سالمندان بسیار تأکید شده که از جمله از آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. ایرانیان عهد باستان نیز نخستین مردمانی بوده‌اند که برای ادای احترام، بزرگداشت و سپاسگزاری از مقام، جایگاه و ارزش سالخورده‌گان روز مشخصی را در سال تعیین کرده بودند و این روز ۲۵ شهریورماه هر سال بوده است. حمایت از پیران، از اموری است که مورد توجه و توصیه‌ی اسلام است. پیران در اسلام از حرمتی چون حرمت پیامبران و همچنین از مقام اجتماعی فوق‌العاده‌ای برخوردار هستند، به‌خصوص از آن‌جهت که، آنان حاملان دانش، تجارب، معلومات، عقول و اندیشه‌ها به حساب می‌آیند. آن‌ها باید مورد دلجویی و محبت و احترام قرار گیرند و شخصیت و شأن آن‌ها گرامی داشته شود، که حرمت‌گذاری آنان نوعی تجلیل از مقام الهی است. (علی‌خانی، ۱۳۸۱) مهم‌ترین مفهوم در این لایه رعایت اعتدال بوده که زمینه‌ساز رسیدن به باور توسعه زنده واری در لایه باوری است. معماری تأثیرات انکارناپذیر در زمینه مای مختلف انسانی دارد و صدمات جبران‌ناپذیری بر روح و جسم انسان‌ها دارد و یا توجه به ماهیت مجموعه و در نظر گرفتن شرایط سالمندان این لایه از شرایط خاص خود برخوردار است. اخلاق مجموعه از باید و نبایدها است. مجموعه از سالمندانی که به‌عنوان کاربر در مجموعه حضور دارند از گروه‌های مختلف جامعه هستند. نخستین سنگ بنای اخلاق گسترش عدالت است. توجه به نیازهای همه گروه‌ها افراد کم‌توان و ناتوان و حفظ حریم‌ها و سلسله‌مراتبها جز موارد مورد اشاره این لایه است. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۵۹)

۲۵- لایه‌ی باوری

این لایه در ارتباط تنگاتنگ بین بسیاری از لایه‌ها از جمله لایه اجتماعی، احساسی، اخلاقی و حقوقی است. باورها اندیشه‌هایی هستند که فرد به‌درستی و حقایق آن‌ها اعتقاد دارد و تفکرات هستند، که به زندگی معنا می‌بخشند. باورها در مورد سالمندان به دودسته باور سالمندان به خود و باور دیگران به سالمندان قابل تقسیم است که هر کدام به باورهای درست و یا نادرست تقسیم می‌شوند. ۱- باورهای خود سالمندان ۲- باورهای دیگران پیرامون سالمندان زمانی این لایه تحقق می‌پذیرد که تمامی لایه‌ها به‌صورت هماهنگ اجرا شوند و در ارتباط نزدیک باهم باشند و در این صورت مجموعه‌ای زنده وار با کاربران زنده وار خواهیم داشت. برای بارور کردن سالمندان در جامعه نیاز به فرهنگ‌سازی است چراکه وجود تئوری سود فایده ایجاب می‌نماید به سالمندان به‌عنوان سرمایه‌های پنهانی اجتماعی که از ظرفیت‌های خدادادی بسیاری برخوردارند توجه شود و آنان بانک‌های اطلاعاتی پر از ذخیره‌های باارزش انسانیت و مملو از تجربه‌اند که فقط برنامه‌ریزی درست، می‌تواند این به‌ظاهر تهدید را به فرصت برای جوان‌ترها به‌منظور بهبود در رفتارها و هنجارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تبدیل نماید. لایه باوری غایت و هدف لایه‌های اخلاقی و حقوقی است. (زمانی، ۱۳۹۵، ۱۵۹)

۵- تحلیل یافته‌ها

سالمندان قشر عظیمی در جامعه ما هستند که دیگر نمی‌شود در گوشه‌ای در پارک‌ها به حضورشان توجه کرد. آنان پهنه وسیعی از مردم را تشکیل می‌دهند که به‌سرعت همه ما در صف آن‌ها قرار خواهیم گرفت. اقامتگاه‌های سالمندان جز فضاهای جدیدی هستند که با حفظ جایگاه سالمندان در خانواده، به‌صورت روزانه و در بعضی موارد به‌صورت ۲۴ ساعته خدماتی را به این عزیزان ارائه می‌دهد. در طراحی اقامتگاه سالمندی باید سعی شود حرمت عزت‌نفس آن‌ها از بین نرود و به رشد شخصیت این عزیزان کمک کند. با توجه به یافته‌های این پژوهش، شناخت و درک نیازهای مختلف سالمندان و تلاش در جهت پاسخگویی به این نیازها و احترام به ترجیحات آن‌ها در رویکرد زنده‌واری از اولویت برخوردار است و بهبود کیفیت و امید به زندگی آن‌ها نقش بسزایی دارد. در طراحی کاربری‌های سالمندی با رویکرد زنده واری موارد زیر را باید در نظر گرفت.

- ۱- در طراحی زنده وار با توجه به اهداف طرح یک یا چندلایه نقش اساسی را در روند طراحی بازی می‌کنند. در کاربری‌های سالمندی لایه‌های زیستی، حسی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار هستند. که با تمرکز بین این لایه‌ها و هماهنگی بین این سه لایه با سایر لایه‌ها می‌توان به هدف غایی معماری زنده وار رسید.
- ۲- مراحل طراحی بر اساس رویکرد زنده واری به صورت زیر می‌باشد.
  - با استفاده از لایه تحلیلی لایه‌های اصلی را مشخص کرده و پس از بررسی لایه‌های اصلی اولویت‌های طراحی مشخص می‌گردد. در مرحله بعدی لایه‌های دیگر مورد به بررسی قرار گرفته و در هماهنگی با لایه‌های اصلی قرار می‌گیرد و با به دست آمدن اولویت‌های اصلی خطوط طراحی مشخص می‌گردد.
- ۳- سالمندان وقتی در فضا حضور می‌یابند که مطمئن باشند فضا پاسخگوی نیازهای مختلف جسمی و روحی- روانی آنان است بعد از بررسی‌های لایه‌های زنده واری در رابطه با کاربری‌های سالمندی حداقل عرصه‌های زیر و توصیه می‌گردد.
  - عرصه اجتماعی و رفاهی: این عرصه شامل فضاهای مانند کتابخانه، رستوران، کافی‌شاپ، چای‌خانه، نمایشگاه، سالن سینما، موسیقی، سالن اجتماعات و سالن اجرای مراسم‌های مذهبی است.
  - عرصه ورزشی: این عرصه ارائه‌دهنده خدمات متناسب با سالمندان هست خدماتی همچون استخر شنا، سالن ماساژ، زمین گلف، سالن بدن‌سازی و یوگا.
  - عرصه آموزشی: در این عرصه به ارائه خدمات آموزشی پرداخته می‌شود. کلاس‌های آموزش موسیقی، نقاشی، آشنایی با فناوری روز، عکاسی، آموزش زبان‌های خارجه و .... قابل‌ذکر هست در این عرصه می‌توان از توانایی‌های سالمندان نیز برای آموزش و انتقال داشته‌هایشان به نسل امروز بهره گرفت.
  - عرصه اداری: مدیریت کل مجموعه و همچنین هماهنگی‌ها با سایر ترجمان‌های ذی‌ربط در این عرصه صورت می‌گیرد
  - عرصه خدماتی: عرصه خدماتی شامل کلیه خدمات به سالمندان می‌باشد خدماتی همچون سرویس حمل‌ونقل، آژانس‌های مسافرتی، سالن خیاطی و آرایشگری، آتلیه عکاسی، کلینیک پزشکی و توان‌بخشی و مشاوره‌ای و بخش‌های اقامتی دائم و موقتی
  - عرصه عمومی: این عرصه محیط باز و فضای سبز مجموعه را شامل می‌شود قابل‌ذکر است در این عرصه خدمات رفاهی و خدماتی نیز ارائه می‌گردد.
  - ۴- با توجه به یافته‌های پژوهش، معماری زنده وار در ۲۵ لایه خود به بیشتر نیازهای کاربر خود را پاسخگو می‌باشد و رویکردی هم‌جانبه و کاملی است و می‌تواند یک گزینه مناسب برای ایدئولوژی و مبانی نظری طراحی‌ها به‌ویژه طراحی فضاهای با کاربر خاص خود می‌باشد.

۶- نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف ارائه اصول طراحی در کاربری‌های سالمندی شکل گرفت بر همین اساس توصیه‌ها و پیشنهادهایی به تفکیک در جدول زیر ارائه گردید،

جدول ۱. توصیه‌های مهم و راهبردی در طراحی اقامتگاه‌های سالمندی مأخذ (نگارندگان)

توصیه‌ها و پیشنهادها	راهبردها و سیاست‌های طراحی	
پیشنهاد می‌گردد که مکان اقامتگاه‌های سالمندی در خارج از محدوده‌ی شهر و درجایی احداث گردد که حس تعلق خاطر را در سالمندان ایجاد کند. (لازم به ذکر است عوامل دسترسی از لحاظ حمل‌ونقل عمومی به مجموعه باید محیا گردد)	۱- لازم است تا اقامتگاه‌های سالمندان در مجاورت خیابان-های اصلی پرفتوآمد، چهارراه‌ها، میدان‌ها، محل ریختن و دفن زباله و محل نگهداری حیوانات و یا در مجاورت کشتارگاه‌ها، کارخانه‌ها و مشابه آن نباشد. ۲- محل ساختمان باید به‌دوراز آلاینده‌ها و سروصداهای ناهنجار باشد.	مکان‌یابی
۱- عرصه بندی‌های فضاها (آموزشی، بهداشتی، خدماتی و...) ۲- ایجاد مکان‌های برای تعاملات اجتماعی ۳- ایجاد مسیرهای متنوع برای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری. ۴- ایجاد فضایی منسجم برای تسهیل در جهت‌یابی استفاده می‌کنند و دسترسی راحت به فضاها بهداشتی	۱- ایجاد تنوع کاربری و طراحی عرصه‌های مختلف برای نشستن افراد به‌صورت جمعی و فردی ۲- ایجاد پویایی و جذابیت فضایی به همراه خوانایی و سادگی ۳- فراهم کردن آسایش و راحتی سالمندان در فضا ۴- فضای باید پاکیزه و به‌دوراز آلودگی آب و هوایی و صوتی باشد. ۵- ایجاد فضای سبز و ارتباط با طبیعت	طراحی فضایی
۱- حداقل ابعاد پاگرد سطح شیب‌دار: ۱۵۰×۱۵۰ سانتیمتر ۲- در نظرگیری میله دستگیره در کنار مسیرهای حرکتی با حداکثر قطر = ۳-۵ سانتی‌متر فاصله از دیوار = ۴ سانتی‌متر ۳- استفاده از رمپ‌هایی با شیب و ابعاد استاندارد با حداقل عرض = ۱۲۰ سانتی‌متر شیب = ۸٪ (با طول ۳ متر) ۴- در نظرگیری میله‌های هدایت‌کننده در طول مسیر پله‌ها ۵- استفاده از پله‌هایی با ابعاد استاندارد و معین با عرض کف = ۳۰ سانتی‌متر ارتفاع = ۱۱ - ۱۰ سانتی‌متر عرض پله = ۱۲۰ سانتی‌متر	۱- استفاده از عناصر حرکتی مناسب (پله، رمپ، نقاله، آسانسور) برای دسترسی آسان و راحت به همه فضاها و تجهیزات موردنیاز ۲- دسترسی به ورودی باید به‌صورت هم‌سطح یا با رمپ ملایم باشد و آستانه در نیز هم‌سطح باشد. ۳- امکان چرخش کامل ویلچر در دایره‌ای به قطر ۱.۵ متر در همه فضاها فراهم شود. ۴- افزایش ایمنی پله‌ها با نورپردازی مناسب از طریق یکنواخت کردن نور تابیده‌شده به پله‌ها و استفاده از نور غیرمستقیم برای جلوگیری از خیره‌کنندگی ۵- نمایان‌سازی اختلاف سطح‌ها از طریق روشن کردن لبه خارجی پله‌ها	دسترسی
۱- استفاده از رنگ‌های شاد و انرژی‌بخش در فضا برای جلوگیری از القا حس افسردگی به‌ویژه زرد و نارنجی و قرمز ۲- درگیر کردن حواس سالمندان با استفاده از ایجاد چشم‌اندازهای زیبا، صدای فواره، صدای پرندگان، پخش موسیقی، ایجاد بوهای مطبوع و خنثی کردن صداها مزاحم ۳- استفاده از عناصر نورپردازی مناسب	۱- استفاده از رنگ‌هایی که سالمند راحت‌تر آن را تشخیص می‌دهد ۲- میزان روشنایی فضاها به‌صورت یکنواخت باشد. ۳- درگیر کردن حواس پنج‌گانه و القا حس آمیزی در فضا ۴- دقت نظر در مؤلفه‌های آسایش حرارتی و گرمایی ۵- توجه به آسایش روحی و روانی	طراحی فضاهای داخلی

مراجع

۱. ایرانی هوتن ۱۳۸۹. تدوین معیارهای کیفی پایداری از طریق مقایسه تطبیقی شهرهای زواره (ایران) و سانتافه (آمریکا) معماری زنده وار. پایان نامه دکترا تخصصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.
۲. رفیع زاده ندا، نوروزی شعله. ۱۳۹۴. مبانی طراحی معماری مراکز خدماتی روزانه سالمندان. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۱۳۴ صفحه.
۳. زمانی ندا. ۱۳۹۵. طراحی مجموعه اقامتی روزانه سالمندان در اصفهان با رویکرد زنده واری. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان.
۴. زمانی ندا و ایرانی هوتن. ۱۳۹۶. اصول طراحی اقامتگاه های روزانه سالمندان با رویکرد زنده واری. انتشارات شهید فهمیده.
۵. طالبی ژاله. ۱۳۷۶. راهنمای طراحی معماری ساختمانهای بلند مسکونی، تهران، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن.
۶. علی خانی ندا. ۱۳۹۱. بررسی تأثیر فضا و معماری نوین بر بهبود کیفیت زندگی سالمندان. اولین همایش ملی اندیشه ها و فناوری های نو در معماری، تبریز، ۲۰ اسفند ۱۳۹۱، ص ۱۸-۱۰.
۷. علی خانی ویدا. ۱۳۸۱. پیری از دیدگاه های مختلف، تهران، انجمن اولیاء و مربیان.
۸. معاریان غلامرضا. ۱۳۹۲. سیری در مبانی نظری معماری. انتشارات سیمای دانش. تهران.
۹. مهدویان وحید. ۱۳۸۲. خلاقیت در کهنسالی، ماهنامه ایران دوخت، شماره ۱۴، اردیبهشت و خرداد.
۱۰. نان بخش فریبا و همکاران. ۱۳۹۰. تأثیر آموزش بهداشت سالمندان بر آگاهی، نگرش و عملکرد زنان سالمند، مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران (پیابورد سلامت) دوره ۵ شماره ۱.
۱۱. هروی کریموی مجید و همکاران. ۱۳۸۶. تبیین دیدگاه سالمندان پیرامون پدیده احساس تنهایی: یک پژوهش کیفی پدیدارشناسی. مجله سالمندی ایران، سال دوم، شماره ششم، زمستان.
۱۲. هاشم نژاد، هاشم، و حبیبی ف. ۱۳۸۹. نگرشی بر ویژگی ها و معیارها در طراحی مسکن سالمندان با رویکرد نو به پیوند نسل ها. فصلنامه آبادی، ۶۸: ۲۰-۳۳.
۱۳. همتی علمدارلو قربان، دهشیری غلامرضا، شجاعی ستاره و حکیمی راد الهام. ۱۳۸۸. مقایسه احساس تنهایی و سلامت عمومی در سالمندان ساکن خانواده و سرای سالمندان مناطق شمال شهر تهران. مجله سالمندی ایران، سال سوم، شماره هشتم، ص ۵۵۷-۵۶۴.
۱۴. یوسفیان جواد. ۱۳۷۹. نگاهی به مفهوم زیبایی شناسی نویسندگان. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز، دوره ۴۳، ۱۳۵-۱۷۲.
16. Cerrito, I.M & Troconiz M.I.F. (2000).successful Aging. Autonomia university of Madrid.
17. Iravani H, (2015). Zendevari (Lifelikeness) a New Framework Derived from Sustainability for Development in the Built Environment. Indian Journal of Science and Technology, (8)12, 1-20.
18. Iravani H, Rajabi M, Zamani N, (2016).Synesthesia of Isfahan Market and Chehel Sotoun place. Journal of Engineering and apply sciences. (2)11, 256-260.
19. Seewan, T.E. & Adler, N. (1998).older Americans: who do will they be: national Forum. 78(2).22-26.

Abstract

The principles Architecture designing of daily nursing home with lifelikeness (Zendevari) approach

1-Houtan Iravani : Assistant Professor, Department of Architecture, Ardestan Branch, Islamic Azad University, Ardestan, Iran.

2-Neda Zamani: PhD Student of Architecture, Islamic Azad University Isfahan Branch (Khorasgan), Isfahan, Iran

With looking and researching at the pyramid of the population in the developing countries, particularly Iran, the importance and the status of the elderly people in the community are revealed. The Elderly people, need several facilities and equipment in their living space and the presence of elderly in the community requires meeting their needs of urban architecture and spaces. Architectural spaces and urban development play basic and important role in personal life and social life of the elderly people. The elderly people residents should be designed in such a way that responds the needs of the elderly people, and to respond to needs of user is the ultimate goal of the lifelikeness (Zendevari) architecture. The lifelikeness or Zendevari architecture is a general and reconciling pattern (framework) among all the definitions of architecture that in its definition, it consists of 25 layers. these 25 layers include countable layer, spatial layer, geometric layer, Skeletal layer, motor layer, simple mechanical layer, automated mechanical layer, biological layer, environmental layer, climatic layer, sensory layer, visual layer, imaginary layer, unreality layer, media (symbols) layer, analytical (analyzing the elements) layer, historical (importance) layer, creativity (in the building) layer, economic layer, social layer, forensic layer, moral layer, aesthetic layer, political and faith layer and educational layer. Overall, it can be said that in the lifelikeness (Zendevari) development framework, the world and its beings consist of 25 layers, which are in interaction with each other in an unpredictable way, yet a universal and natural relation can be found between layers in two directions. This musical piece is placed based on the external forces and effects on it in new conditions, which reaches alignment and new balance by the inner and outer pulse and finds lifelikeness (Zendevari) development. Each of these layers can contain sub-layers and particular dimensions. development is the result of interaction with the environment, namely that the information and forces applied to each phenomenon, leading to development in each layer, create the conditions of lack of balance in the phenomenon, which must reach balance in an internal interaction among layers so that the whole phenomenon is placed in new conditions of Development. These two processes are called the inner pulse and the outer pulse, which in case of alignment produce lifelikeness (Zendevari). And this is the basis of lifelikeness (Zendevari) development process. The objective of the present study is to present the design criteria of lifelikeness (Zendevari) space in old users. Research methodology of this research is descriptive-analytical and to collect data, two methods of field and library were used, which major part of studies were obtained through interviews with the elderly people, observing, features, as well investigating the their interests and expectations of elderly people residents. At the end of the study, recommendations are offered to design lifelikeness (Zendevari) spaces in elderly land uses (elderly people residents).

Keywords: elderly people, residents, lifelikeness (Zendevari), architecture, design.